

Sreten Stojanović

(1898 - 1960)

Radovi na papiru

8. 2. - 1. 3. 1999.

GALERIJA FAKULTETA LIKOVNIH UMETNOSTI

Zahvaljujemo se porodici Stojanović koja je, ustupivši deo porodične zbirke, omogućila organizaciju ove izložbe, koju Fakultet likovnih umetnosti priređuje povodom obeležavanja stogodišnjice rođenja velikog umetnika.

Radovi na papiru Sretena Stojanovića, iz zbirke porodice Stojanović, mogu se posmatrati kao autonomni umetnički opus i u svom dubokom relacionizmu prema skulptorskom delu autora. Skice, beleške, studije, crteži, akvareli i tempere, predstavljaju najinimnija dela iz umetnikove zaostavštine, koja, iako nisu precizno datovana pripadaju celom toku stvaralaštva Sretena Stojanovića. Po svojoj medijskoj, motivskoj i jezičkoj raznovrsnosti, stilskim odrednicama, koje karakterišu i promene u skulpturi radovi na ovoj izložbi mogu se podvrgnuti približnoj periodizaciji.

Ono što se može, pre svega, konstatovati je da je Stojanović usvojio savet svog učitelja Antoana Burdela o neophodnosti stalnog crtanja kao kultivisanja gledanja i vizuelnog mišljenja. Ujedinivši taj profesionalni imperativ sa svojim životnim i stvaralačkim hedonizmom, refleksivnošću svoje prirode koja na lepotu odgovara lepotom, ostavio nam je i crtačka i slikarska remek dela koja su ostala u senci njegovog skulptorskog opusa i njegove uloge u stvaranju moderne skulpture u nas. To nikako ne znači da insistiranje, na ovom manje poznatom materijalu koji otkriva u potpunosti suptilnost autora i slobodu osvajanu u ovim "malim" tehnikama, ima za cilj da ugrozi monumentalnost i konzistentnost njegovog skulptorskog dela, već da predoči stručnoj javnosti, a pre svega mladim stvaracima, povodom stogodišnjice njegovog rođenja, mogućnost kompleksnijeg sagledavanja dela ovog umetnika raskošnog talenta.

Na svojim najranijim drvenim reljefima, ostvarujući oštrim crtežom duborezačkim zahvatom, linearni sistem stilizacije Stojanović je utemeljio ono što će biti predmetom pažljive brige tokom celokupnog stvaralačkog rada a to je *kultura konturiranja*. Na ovoj izložbi zastupljeni su i crteži koji očigledno upućuju na vezu između načina crtanja figuralne forme i načina oblikovanja skulpture naročito u glini pomoću čelične špahtle koju je Sreten Stojanović uglavnom koristio. Ta bliskost ogleđa se u načinu konstituisanja crtačke i skulptorske konture. Na crtežima se to postiže kratkim potezima, linijama koje ostavljaju isprekidane tragove, snopove treperavih traka koje se slivaju u istom pravcu, pravcu osmišljavanja konture, dok čelična špahtla, zarezima po površini glinene mase, pomno prati i kontroliše tok definisanja profila skulpture. Svako delo Sretena Stojanovića dokazuje da je on majstor odnegovane konture u traženju i osmišljavanju svakog profila skulpture kao načina zatvaranja celine prostora konturom spoljnog oblika.

Pored kulture konturiranja čini se da je neobično važna ravnoteža skulptoralnog mišljenja i pikturalnog osećanja u delu Sretena Stojanovića. Veoma rano je kritika uočila, a povodom pomenutih bojanih drvenih reljefa, da Stojanović poseduje izuzetan osećaj za boju. Funkcija boje na reljefima (u periodu stilizacije 1919-28) bila je da pojača plastičnost plitko rezanih figura. Slivenost forme i linija još više je pojačavala boja koja u svojoj sočnosti i punoci skoro prevodi reljef u sliku u drvetu. Ta usaglašenost pikturalnog i skulptoralnog vidljiva je i na većini bronzanih skulptura gde je snažnom svešču o potrebi očuvanja masa kontrolisan i negovan svaki pikturalni događaj ili svetlosni ekces na epitelu skulpture. činjenica da Stojanović skoro nikada nije glačao površine govori u prilog očuvanja titravosti bronzne slične iskričavosti koju prepoznajemo u njegovim akvarelima, pa i temperama na kojima njegov koloristički temperament dobija svoj puni izraz.

Radovi na papiru Sretena Stojanovića pokazuju nam veoma širok motivski repertoar, obilje zabeleženih vizuelnih podataka od kojih su samo neki zabeleženi kao plastički izazovi za skulptorsku artikulaciju.

Pejzaži, žanr scene, etnografske beleške i drugi materijal su svedočanstvo o permanentnoj potrebi Sretena Stojanovića da reaguje likovnim iskazom na sve vizuelne podsticaje kao i na sopstvena raspoloženja i stanja svog romantičarskog duha koji je bio prožet dubokim humanizmom.

SRETEN STOJANOVIĆ

Rođen je 1898. godine u Prijedoru. Gimnaziju učio u Tuzli i Beogradu. Posle atentata u Sarajevu, kao pripadnik Mlade Bosne, uhapšen je i osuđen na deset godina robije. U vojnim zatvorima Bosne boravi od 1914. do 1917. godine, zaposlen u radionici za izradu predmeta u duborezu. Tu je počeo da se bavi rezanjem skulpture u drvetu. Neposredno posle I svetskog rata odlazi na akademiju u Beč, gde studira kod F. Čeleznog i S. R. Levandovskog. U Beču ostaje samo godinu dana, da bi školovanje produžio u Parizu kod A. Burdela. Stojanović je znao da pouke primljene od učitelja proširi i obogati putovanjima u Firencu 1920, Minhen 1922, Rusiju 1927, Berlin 1928, London 1930, zatim kraćim ili dužim boravkom u Italiji 1935. i 1937, u Francuskoj 1937, u Beču, Pragu, Poljskoj i Grčkoj.

Od 1922. godine živi u Beogradu. Po povratku sa studija radio je kao honorarni nastavnik na višoj Pedagoškoj školi u Beogradu do 1937, kada je izabran za vanrdnog, a 1938. za redovnog profesora Umetničke akademije.

U toku svoje plodne umetničke i pedagoške delatnosti između dva rata negovao je umetničku kritiku i esejistiku kao likovni hroničar Politike i saradnik Umetničkog pregleda (1937-39). Objavljene su i njegove knjige: Impresije iz Rusije (1928), Biste (1935), O umetnosti i umetnicima (1952), Sećanja na mladost (1997); bio je urednik časopisa Umetnost, a u Prosveti pokreće ediciju Slikari i vajari.

Posle II svetskog rata, kao dekan ALU (1949-1960), rektor Univerziteta umetnosti (1957-1958) i predsednik ULUS-a razvija značajnu društveno-kulturnu aktivnost. Za dopisnog člana SANU izabran je 1950, a za redovnog 1959. godine. Pored učešća na mnogim grupnim izložbama samostalno je izlagao u Beogradu (1922, 1926, 1927, 1929, 1931, 1934, 1939, 1953, 1957), Veneciji (1954), Sarajevu (1955), Čačku (1959).

Realizovano je nekoliko Stojanovićevih monumentalnih spomenika: spomenik palim borcima na Fruškogorskom vencu (1951), u Bosanskom Grahovu (1952), spomenik Karađorđu (urađen 1955, izveden na Svetosavskom platou 1984) i Njegošu (izliven 1952, a postavljen na Akademskom trgu tek 1994), zatim narodnom heroju Mladenu Stojanoviću u Prijedoru. Nakon smrti (Beograd, 1960) priređena je retrospektivna izložba njegovih radova u Beogradu 1973. godine, u Galeriji SANU.

Izbor radova i postavka izložbe:
prof Nikola Vukosavljević, Bojana Burić

Fotografije:
Danilo Vasić

Obrada biografskih podataka:
Milana Kvas

Tehnička realizacija izložbe:
Dušan Janković i Danijela Damjanović

Štampa:
CICERO, Beograd

Tiraž:
500 primeraka